

NORGES HØYESTERETT

DOM

avsagt 22. desember 2021 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Knut H. Kallerud
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Erik Thyness

HR-2021-2580-A, (sak nr. 21-109906STR-HRET)
Anke over Hålogaland lagmannsretts dom 28. juni 2021

I.
Påtalemyndigheten (konstituert statsadvokat Jørn Henning Bremnes)

mot

A (advokat Ingar Nikolaisen Kuoljok – til prøve)

II.
A (advokat Ingar Nikolaisen Kuoljok – til prøve)

mot

Påtalemyndigheten (konstituert statsadvokat Jørn Henning Bremnes)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Arntzen:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder anke over domfellelse for bedrageri ved uriktig opplysning om reintall i søknad om tilskudd. Den reiser særlig spørsmål om vedtaket om tilbakebetaling av tilskudd sperrer for senere strafforfølgning, og om grensedragningen mellom simpelt og grovt bedrageri.
- (3) A er reindriftsutøver med egen siidaandel i reinbeitedistrikt X, som har totalt 17 siidaandeler. Sommerbeitet ligger i Y kommune og vinterbeitet i Z kommune.
- (4) Øvre reintall for reinbeitedistrikt X ble ved Reindriftsstyrets vedtak 14. april 2011 fastsatt til 4 900 rein i vårflokk. Ved utgangen av mars 2012 var antall rein 6 957, og distriktet fikk frist til å utarbeide reduksjonsplan innen midten av september 2012. Reduksjonsplan ble ikke utarbeidet, og distriktets siidaandeler ble forhåndsvarslet om pålegg om forholdsmessig reduksjon av reintall. Ved Reindriftsstyrets vedtak 26. februar 2013 ble A pålagt forholdsmessig reduksjon av rein i vårflokk fra 382 dyr til 269 dyr over en treårsperiode. Tidspunktet for slutført reduksjon ble satt til 31. mars 2015, det vil si innen utløpet av reindriftsåret 2014/2015.
- (5) A leverte i april 2015 «Melding om reindrift, driftsåret 2014/15» hvor han oppga at siidaandelens reintall per 31. mars 2015 var totalt 269. Med dette reintallet som grunnlag sendte han «[s]øknad om tilskudd til siidaandeler» hvor han bekreftet at siidaandelen «har levert melding om reindrift» og «har innen 31.03 bindende avtale om reintallstilpasning». I henhold til § 2 nr. 3 i forskrift 19. juni 2012 nr. 592 om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag var det et vilkår for å få fullt tilskudd at reintallet var i samsvar med pålagt reduksjonsplan. Ved overskridelse av øvre reintall med mer enn fem rein falt retten til tilskudd bort.
- (6) Fylkesmannen i Finnmark innvilget i juni 2015 tilskudd på grunnlag av siidaandelens melding om reindrift. Det ble lagt til grunn at reintallet var totalt 269 dyr i vårflokk per 31. mars 2015 i overensstemmelse med reduksjonsvedtaket, og A fikk utbetalt tilskudd på 148 840 kroner.
- (7) Fylkesmannen foretok i november 2015 offentlig kontrolltelling av antall rein. Det ble da avdekket at As siidaandel hadde minst 316 rein per 31. mars 2015, det vil si 47 rein mer enn reduksjonsvedtakets øvre reintall. Dette tallet er ikke bestridt, selv om A mener at pålegget om forholdsmessig reduksjon skulle tatt utgangspunkt i et noe høyere reintall.
- (8) Under henvisning til As underrapportering av rein, fattet Fylkesmannen i Finnmark vedtak 15. juni 2016 om omgjøring av det tidligere vedtaket om tilskudd med samtidig pålegg om tilbakebetaling. Tilskuddet er tilbakebetalt i sin helhet.
- (9) Statsadvokaten tok 27. november 2020 ut tiltale mot A for grovt bedrageri etter straffeloven 1902 § 271, jf. § 270 første ledd nr. 2. I grunnlaget heter det:

«Fredag 10. april 2015 eller forut for dette i Z eller andre steder, leverte han elektronisk søknad om tilskudd med vedlagt melding om reindrift for driftsåret 2014/2015 til Fylkesmannen i Finnmark, hvor han oppga at han hadde 269 rein pr. 31. mars 2015 til tross for at det reelle tallet var 316 rein. På grunnlag av opplysningene han oppga fikk han feilaktig utbetalt 148 840 kroner i stønad fra staten.»

- (10) Sis-Finnmárkkku diggegoddi – Indre Finnmark tingrett – avsa 9. mars 2021 dom med slik domsslutning:
- «A, født 00.00.1977, frifinnes.»
- (11) Tingretten kom til at de subjektive vilkårene for straff ikke var oppfylt. Det ble i den forbindelse vist til at A hadde foretatt telling av sine rein i tråd med samisk sedvane.
- (12) Påtalemyndigheten anket dommen, og Hålogaland lagmannsrett avsa 28. juni 2021 dom med slik domsslutning:
- «A, født 00.00.1977, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 270 første ledd til fengsel i 21 – tjueén – dager. Fullbyrdelse av straffen utstår med prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven (2005) § 34.
- Sakskostnader idømmes ikke.»
- (13) A ble altså dømt for simpelt bedrageri.
- (14) Både påtalemyndigheten og A har anket til Høyesterett. Begge ankene retter seg mot ulike sider ved lagmannsrettens rettsanvendelse. A har dessuten anket over saksbehandlingen idet han mener at saken skulle vært avvist.
- (15) Ved Høyesteretts ankeutvalgs begrunnede beslutning 22. september 2021 – HR-2021-1860-U – ble As anke over rettsanvendelsen under skyldspørsmålet for så vidt gjaldt tolkning og anvendelse av samisk sedvane, nektet fremmet, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Denne ankegrunnen gikk i korthet ut på at reindriften ikke har noen tradisjon for å foreta nøyaktig telling av den enkelte reineiers reinflokk. Lagmannsretten begikk en rettsanvendelsesfeil da den fant det bevist at A bevisst skaffet seg en «uberrettiget vinning» ved «uriktig eller ufullstendig opplysning», jf. straffeloven § 270 første ledd nr. 2. For øvrig ble As og påtalemyndighetens anker tillatt fremmet.
- (16) A gjør gjeldende at saken skulle vært avvist fordi fylkesmannens vedtak om tilbakebetaling av tilskudd er straff etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 7 artikkel 4. Forskrift om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag av 19. juni 2012 er uansett ugyldig fordi konsultasjonsplikten ikke er overholdt. Lagmannsrettens domfellelse bryter også med klarhetskravet etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7. Forholdet kan under ingen omstendighet bedømmes strengere enn simpelt bedrageri, og A skal da frifinnes på grunn av foreldelse. A har nedlagt prinsippal påstand om at straffesaken avvises og subsidiær påstand om frifinnelse.
- (17) Påtalemyndigheten har anket over lagmannsrettens lovanvendelse. Det anføres at bedrageriet er grovt fordi det har voldt betydelig økonomisk skade. Dersom Høyesterett er enig med lagmannsretten i at bedrageriet er simpelt, skal A frifinnes på grunn av

foreldelse. Påtalemyndigheten har nedlagt påstand om at A dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 271, jf. § 270 første ledd, til betinget fengsel i 30 dager.

- (18) Saken er for Høyesterett behandlet ved fjernmøte, jf. midlertidig lov 26. mai 2020 nr. 47 om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv. § 3.

Mitt syn på saken

Skal saken avvises?

- (19) Spørsmålet er om omgjøringsvedtaket med pålegg om tilbakebetaling av tilskudd sperrer for den senere strafforfølgning for bedrageri.
- (20) EMK tilleggsprotokoll 7 artikkel 4 nr. 1 oppstiller forbud mot at noen straffefølges flere ganger for det samme forholdet. Bestemmelsen lyder slik i norsk oversettelse:
- «Ingen skal kunne bli stilt for retten eller straffet på ny i en straffesak under den samme stats domsmyndighet, for en straffbar handling som han allerede er blitt endelig frikjent eller domfelt for i samsvar med loven og rettergangsordningen i straffesaker i denne stat.»
- (21) For at strafforfølgningen for bedrageri skal være i strid med denne bestemmelsen, må altså vedtaket om tilbakebetaling anses som straff i konvensjonens forstand.
- (22) Hvorvidt en reaksjon skal anses som straff, er blant annet behandlet i Den europeiske menneskerettsdomstols (EMD) dom 8. juni 1976 *Engel mfl. mot Nederland*. De såkalte Engel-kriteriene er senest gjengitt i HR-2017-821-A avsnitt 39 med følgende sitat fra Rt-2012-921 avsnitt 19:
- «Ved vurderingen av om et forhold skal anses som straff skal det legges vekt på om sanksjonen er klassifisert som straff i nasjonal rett, normens karakter og sanksjonens innhold og alvor, jf. blant annet Rt-2010-1121 avsnitt 32. Kriteriene er alternative, slik at det er tilstrekkelig at ett av dem er til stede for at sanksjonen skal anses som straff. Men et forhold kan bli å anse som straff også etter en helhetsvurdering av normens karakter og sanksjonens innhold og alvor.»
- (23) Det er på det rene at vedtaket om tilbakebetaling av tilskuddet ikke er straff etter nasjonal rett. Det sentrale spørsmålet er om tilbakebetalingsnormens *karakter* gjør det til en strafferettslig reaksjon i konvensjonens forstand.
- (24) Det aktuelle vedtaket om å trekke tilbake tilskuddet er truffet med hjemmel i forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c om omgjøring av ugyldig vedtak, og forskrift 19. juni 2012 om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag § 10, jf. § 12. Ingen av disse bestemmelsene forutsetter subjektiv skyld hos mottakeren. I tilbakebetalingsvedtaket er det riktignok vist til at det uriktige reintallet «ikke er oppgitt i god tro, all den tid avviket mellom faktisk reintall og oppgitt reintall var såpass stort», men denne uttalelsen inngår kun i den avsluttende skjønnsmessige vurderingen av om fylkesmannen skulle bruke sin kompetanse til å pålegge A å tilbakebetale tilskuddet.

- (25) Det klare utgangspunktet er at pålegg om tilbakebetaling av en uberettiget offentlig stønad ikke er straff. Jeg viser til Rt-2012-921 der et lovhjemlet rentetillegg ved tilbakebetaling av uberettigede trygdeytelser ikke ble ansett som straff. Selv om rentetillegget etter folketrygdloven § 22-17 a forutsatte «forsett eller grov uaktsomhet hos den som kravet retter seg mot», la Høyesterett avgjørende vekt på at rentetillegget ikke hadde et pønalt formål. Som det fremgår av avsnitt 27, var hensikten med ordningen «å etablere et substitutt for en ordinær rente – altså et gjenopprettende eller erstatningsrettslig formål». Om EMDs tilnærming til formålet heter det i avsnitt 28:

«Nå er det ikke avgjørende hva norske myndigheter angir som formål. EMD vil bygge på en 'selvstendig og objektivisert vurdering av formålet med normen, i stedet for å legge til grunn lovgiverens anførsler om formålet', jf. Jon Petter Rui, Forbudet mot gjentatt straffeforfølgning, side 158. I dette tilfellet er det imidlertid sammenfall mellom det normen objektivt sett er egnet til å realisere – og faktisk realiserer – og det lovgiveren har angitt som formål. Formålet med ordningen trekker derfor klart i retning av at rentetillegget ikke er en straff i P 7-4s forstand.»

- (26) Hvorvidt selve tilbakebetalingspålegget var å anse som straff, var ikke tema i saken, antakelig fordi det ble ansett som nokså opplagt at en ren restitusjon av trygdeytelsen ikke var omfattet av straffebegrepet.
- (27) Jeg viser i forlengelsen av dette til HR-2017-821-A, som gjaldt inndragning etter straffeloven 1902 § 34 av utbytte fra overproduksjon av smolt. Høyesterett anvendte Engel-kriteriene og fant at inndragningen av nettoutbyttet ikke var å anse som straff i konvensjonen artikkel 7's forstand. I avsnitt 41 vises det til EMDs avvisningsavgjørelse 10. juli 2007 *Dassa Foundation mfl. mot Liechtenstein* om inndragning av nettoutbytte i medhold av straffeloven, der det heter:

«There are in fact several elements which make seizure and forfeiture, in the manner in which these measures are regulated under Liechtenstein law, more comparable to a restitution of unjustified enrichment under civil law than to a fine under criminal law. In particular, seizure and forfeiture under Liechtenstein law are limited to assets which originate from a punishable act ...».

- (28) Også i vår sak er tilbakebetalingen begrenset til nettoutbyttet – 148 840 kroner – av den straffbare handlingen. Så lenge det ikke er gjort noe pønalt påslag, kan jeg vanskelig se at tilbakebetalingspålegget er noe annet enn en «restitution of unjustified enrichment under civil law». A er ikke fratatt noen rettighet, men pålagt å tilbakebetale et tilskudd han ikke hadde krav på.
- (29) Forsvarer har påberopt ulike uttalelser i offentlige dokumenter til støtte for at reglene om tilbakebetaling av reindriftstilskudd ved overskridelse av fastsatt reintall, er pønalt begrunnet. Det er i denne sammenheng blant annet vist til Reindriftsutvalgets uttalelse i NOU 2001:35 side 119 om at både straffetrusler og «økonomiske tiltak» kan utgjøre virkemidler med «hovedformål å påvirke partens vilje til å forholde seg til bestemmelser og fattede vedtak». Dette konkretiseres i omtalen av bortfall eller reduksjon av tilskudd under overskriften «[i]ndirekte virkemidler» på side 124-125:

«Bortfall eller reduksjon av tilskudd over reindriftsavtalen dersom reindriften ikke er i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser for næringen, kan være et svært effektivt virkemiddel. Adgangen til å beslutte bortfall eller reduksjon vil imidlertid ha

sitt grunnlag i regelverket for de enkelte ordninger i form av vilkår for å få økonomiske tilskudd og har ikke basis i loven. Hvor langt det gjennom tilskuddsordningene er grunnlag for å sanksjonere mot ulovlig reindrift, er en problemstilling for seg. På den ene side er tilskuddsordningene over reindrifftsavtalen et 'tilbud' som reineierne på nærmere bestemte vilkår kan takke ja til. Dette taler for at det i prinsippet må være en vid adgang til å sette vilkår. På den annen side er det mange som ikke vil klare seg økonomisk uten tilskudd, slik at de reelt sett er i en tvangssituasjon i forhold til de vilkår som fastsettes».

- (30) De økonomiske virkemidlene som omtales her, er sivilrettslige tiltak for å oppnå etterlevelse av blant annet pålegg om forholdsmessig reduksjon av siidaandelens reintall. Det overordnede formålet med ordningen er å sikre reindriffts næringsgrunnlag til beste for den enkelte utøver. Som det fremgår av reindrifftslovens § 1, skal reindrifftsforvaltningen legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift. At også sivilrettslige tiltak kan benyttes for å bidra til etterlevelse av et regelverk uten at de derved får karakter av å være straff, er ikke tvilsomt. Jeg viser eksempelvis til Rt-2015-489 (aktivitetsforbud etter dyrevelferdsloven) og Rt-2015-392 (ileggelse av tvangsmulkt for ikke å ha etterkommet opprydningspålegg etter forurensningsloven), jf. også HR-2016-910-A (unnlatt prøveløslatelse).
- (31) Den problemstillingen det pekes på midt i det siterte avsnittet, er om virkemidlene krever hjemmel i lov eller om de kan forankres i avtalefriheten mellom partene. Problemstillingen vi her står overfor, er imidlertid ikke hjemmelsspørsmålet, men om et tilbakebetalingsvedtak er å anse som straff i konvensjonens forstand. Det mener jeg så langt at det ikke er.
- (32) Jeg kan heller ikke se at tilbakebetalingsvedtakets omfang eller innretning tilsier at det likevel må anses som straff, verken i seg selv eller etter en helhetsvurdering. Som jeg straks skal redegjøre for, er vilkåret for tilskudd – og derved også pålegget om å tilbakebetale hele tilskuddet – forankret i Reindrifftsavtalen, som er en avtale mellom staten og reindrifftsneringens egen interesseorganisasjon.
- (33) Det er nærliggende å forstå avtalen i lys av at slike økonomiske virkemidler bidrar til å sikre fordeling av beiteressurser mellom brukerne og byrdefordeling ved reduksjon av reintall. Dersom den enkelte utøver ikke reduserer reintallet i tråd med gjeldende krav, vil driftssituasjonen til de som har gjennomført reduksjoner påvirkes negativt, jf. omtalen av prinsippene for samarbeid og gjensidighet i næringen i Prop. 104 S (2011-2012) punkt 4.2.
- (34) Min konklusjon er på denne bakgrunn at vi ikke står overfor en gjentatt strafforfølgning etter EMK tilleggsprotokoll 7 artikkel 4, og straffesaken skal da ikke avvises.

Er forskriften om tilskudd ugyldig?

- (35) Som allerede nevnt er tilbakebetalingsvedtaket forankret i forskrift 19. juni 2012 om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag. Ved denne forskriften ble tilskudd gjort betinget av at mottakers reintall var redusert til det øvre reintallet som reindrifftsmyndighetene hadde fastsatt, se § 2 nr. 3.
- (36) A gjør gjeldende at forskriften er delvis ugyldig på grunn av manglende konsultasjoner under dagjeldende avtale 11. mai 2005 *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige*

myndigheter og Sametinget. Avtalen er nå erstattet av samelovens kapittel 4 *Konsultasjoner*, som trådte i kraft 1. juli 2021. Konsultasjonsplikten gjelder blant annet utarbeidelse av forskrifter som kan få direkte betydning for samene. As hovedinnvending mot forskriften er vilkåret i § 2 nr. 3 om at reintallet må være i samsvar med krav om øvre reintall med en feilmargin på bare fem rein. Han mener en ordning basert på så nøyaktige reintall, er i strid med samisk sedvane om telling av rein.

- (37) Tilskuddsforskriften er hjemlet i Stortingets årlige vedtak om Reindrifftsavtalen mellom staten ved Landbruks- og matdepartementet og Norske Reindriftssamers Landsforbund. Som det fremgår av Prop. 104 S (2011-2012) om Reindrifftsavtalen for 2012/2013 punkt 1.2, har Sametinget følgende status under forhandlingene:
- «I forbindelse med de årlige reindrifftsavtaleforhandlingene har Sametinget observatørstatus, og følger de løpende forhandlingene. Dette innebærer også at Sametingets representant følger de interne forhandlingsmøtene på Statens side. Videre gis Sametinget i henhold til § 4 i Hovedavtalen for reindrifften anledning til å uttale seg om reindrifftsavtalen før Stortinget behandler den årlige stortingsproposisjonen om reindrifftsavtalen.
- Sametinget behandler spørsmål knyttet til reindrifftsavtaleforhandlingene under ett av sine plenumsmøter på høsten. Før Staten legger frem sitt tilbud, avholdes det et møte mellom politisk ledelse i LMD og Sametinget. Under dette møtet utdypes Sametinget sitt innspill. I forkant av forhandlingene gjennomfører også Sametinget et møte med NRL. Videre kan Sametingsrådet avgi en uttalelse i forhold til den fremforhandlede avtalen under rådsmøte i mai/juni.»
- (38) Sametinget følger altså forhandlingene og gir innspill som utdypes i møte med ledelsen i departementet. Det redegjøres videre for at Sametinget i de konkrete forhandlingene ga innspill om blant annet virkemiddelordningene i avtalen og reintallstilpasning.
- (39) Virkemiddelordningene er omtalt i avsnitt 1.3 *Forhandlingene 2012*, der det blant annet fremgår at et «sentralt satsingsområde» for staten var «å bruke økonomiske virkemidler for å følge opp godkjente bruksregler, herunder særskilt oppfølging av siidaer i distrikter med et for høyt reintall i forhold til det godkjente». Dette konkretiseres i avsnitt 4.2 slik at man i tillegg til sanksjonene i reindrifftsloven, også «gjennom Reindrifftsavtalen 2012/2013 [vil] foreta en avkortning av tilskuddene til de siidaandelene som ikke gjennomfører reduksjon av reintallet som forutsatt». Vilkåret om øvre reintall for innvilgelse av tilskudd ble tatt inn i selve reindrifftsavtalen punkt 4.2, som altså senere ble nedfelt i forskriften § 2 nr. 3.
- (40) Det er på denne bakgrunn ikke tvilsomt at Sametinget ble konsultert under utarbeidelsen av ordningen som gjorde tilskudd betinget av at krav om øvre reintall var overholdt. Motstykket til et slikt vilkår er at uriktig utbetalt tilskudd etter omstendighetene vil kunne kreves tilbakebetalt, jf. forskriftens §§ 10 til 12. I forskriften ble det for øvrig fastsatt en feilmargin på fem rein, som under gjeldende forskrift er økt til 30 rein, i reindrifftsutøverens favør. Jeg minner om at As faktiske reintall oversteg begge disse yttergrensene med god margin. Han har selv erkjent å ha hatt 34 overtallige rein, mens lagmannsretten la til grunn et avvik på 47 rein.
- (41) Jeg kan etter dette ikke se at forskriften er ugyldig.

Er klarhetskravet oppfylt?

- (42) A gjør gjeldende at verken reindrifftslovens bestemmelser, tilskuddsforskriften eller bestemmelser i medhold av reindrifftsavtalen gjorde det mulig å forutse at hans sedvanlige måte å beregne reintallet sitt på, kunne medføre straffansvar. En domfellelse av ham påstås derfor å bryte med klarhetskravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7.
- (43) Jeg kan ikke se at regelverket er uklart med hensyn til plikten til å oppgi korrekt antall rein, jf. reindrifftsloven § 18 *Melding om reindrift*, tilskuddsforskriften § 2 nr. 3 og pålegget om forholdsmessig reduksjon av antall rein til 269 per 31. mars 2015. Det er dette tallet A forholdt seg til – uten forbehold – i melding om reindrift vedlagt søknaden om tilskudd våren 2015.
- (44) For øvrig viser jeg til HR-2021-1472-U der Høyesteretts ankeutvalg i en begrunnet beslutning fant det klart at en anke fra en reindrifftsutøver på samme grunnlag, ikke kunne føre frem.
- (45) Jeg finner det på denne bakgrunn ikke tvilsomt at klarhetskravet er oppfylt.

Var bedrageriet grovt?

- (46) Ved avgjørelsen av om et bedrageri er grovt skal det etter straffeloven 1902 § 271 andre ledd
- «... særlig legges vekt på om handlingen har voldt betydelig økonomisk skade, om den skyldige har foregitt eller misbrukt stilling eller oppdrag, om han har forledet almenheten eller en større krets av personer, om han har bokført uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap, eller om han vitende har voldt velferdstap eller fare for noens liv eller helbred.»
- (47) Bestemmelsen er videreført i straffeloven 2005 § 372 med enkelte tilleggsmomenter.
- (48) Grensedragningen mellom simpelt og grovt bedrageri beror på en helhetsvurdering av momentene i den konkrete saken.
- (49) I vår sak er det særlig momentet «betydelig økonomisk skade» som står sentralt.
- (50) Hvilket beløp som vil kunne gjøre en formuesforbrytelse grov, har i en årrekke ligget på rundt 100 000 kroner. Dette nivået har sitt utspring i Rt-2006-853, som gjaldt underslag av 102 000 kroner. I avsnitt 13 klassifiseres underslaget som grovt, med en tilføyelse om at det «ikke ligger langt over terskelen». Senest i HR-2020-2442-A om utvidet inndragning, la Høyesterett i avsnitt 14 til grunn at terskelen for grove vinningsforbrytelser «i dag ligger noe over 100 000 kroner».
- (51) Etter mitt syn er tiden inne for å heve denne terskelen og knytte den til en faktor som reflekterer den økonomiske utviklingen over tid. Jeg understreker at en slik oppjustering bare vil få virkning for fremtidige domfellelser.

- (52) Ulempen med å knytte terskelen for «betydelig økonomisk skade» til et bestemt kronebeløp, er at det kan gå flere år mellom hver gang Høyesterett foretar justeringer. Som påpekt i Rt-2008-1386 avsnitt 12 blir konsekvensen «sprangvise endringer, hvor bedragerier som dels pådømmes før og dels etter en justering, vil kunne få forskjellig utfall». Likhets- og rimelighetshensyn taler for å knytte terskelen til den løpende økonomiske utviklingen i samfunnet. Det kan gjøres ved å knytte terskelverdien til enten konsumprisindeksen eller folketrygdens grunnbeløp. Etter min mening taler de beste grunner for å benytte grunnbeløpet, som både tar opp i seg endringer i pengeverdien og den generelle velstandsutviklingen.
- (53) I 2008-dommen jeg nettopp nevnte, fant Høyesterett at den veiledende beløpsgrensen for ileggelse av samfunnsstraff eller ubetinget fengsel ved førstegangs trygdebedrageri, burde knyttes til folketrygdens grunnbeløp, jf. avsnittene 14 og 15:
- «Etter min mening er det mye som kan tale for å knytte grenseverdien til folketrygdens grunnbeløp, som i flere sammenhenger brukes til å avspeile den økonomiske utviklingen i samfunnet. Det er dessuten vanskelig å finne noe bedre sammenlikningsgrunnlag. ...
- Mot å knytte den veiledende grensen til utviklingen av grunnbeløpet kan anføres at det justeres på grunnlag av forhandlinger, og at det politiske vedtaket om oppjustering er begrunnet i hensyn som ikke har tilknytning til hva en passende straffereaksjon for trygdebedrageri vil være. Men da økningen i folketrygdens grunnbeløp i hvert fall til en viss grad avspeiler den allmenne velstandsutviklingen i Norge, kan ikke dette forholdet, slik jeg ser det, begrunne at det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet ikke bør anvendes som veiledende beløpsgrense for valget mellom samfunnsstraff og ubetinget fengsel.»
- (54) Disse betraktningene gjør seg gjeldende på samme måte ved vurderingen av terskelen for «betydelig økonomisk skade». Selv om det årlige grunnbeløpet nå fastsettes av Arbeids- og sosialdepartementet etter drøftinger med ulike organisasjoner, bygger det på en lovfestet forutsetning om at det «[t]il grunn for reguleringen legges forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste to år», jf. folketrygdloven § 1-4 tredje ledd. På Navs hjemmesider ligger en historisk oversikt over grunnbeløpet fra 1967 og frem til i dag. Det skulle således ikke være noen tungtveiende praktiske betenkeligheter med å knytte «betydelig økonomisk skade» til grunnbeløpet.
- (55) Hensett til at terskelen på rundt 100 000 kroner har ligget noenlunde fast siden 2006, mener jeg den fra nå av bør heves til halvannen ganger grunnbeløpet på handlingstiden. En slik faktor er enkel å praktisere, samtidig som den er godt egnet til å gjenspeile hva som til enhver tid utgjør en «betydelig økonomisk skade». Det er likevel viktig å holde fast ved at bakgrunnen for sondringen mellom simpelt og grovt bedrageri er å skille de mer alvorlige forholdene fra de mindre alvorlige. I denne sammenheng er den økonomiske skaden fortsatt bare et utgangspunkt ved den helhetlige vurderingen som loven gir anvisning på.
- (56) A begikk bedrageriet i april 2015, og grunnbeløpet var da 88 370 kroner. Grunnbeløpet multiplisert med en faktor på 1,5, gir et beløp på 132 555 kroner. Bedrageriet beløp seg til 148 840 kroner, som da ligger over terskelen for «betydelig økonomisk skade». Jeg kan ikke se at det foreligger omstendigheter i saken som skulle tilsi at bedrageriet likevel må bedømmes som simpelt.

(57) På denne bakgrunn finner jeg at A skal dømmes for grovt bedrageri.

Straffutmålingen

- (58) Straffutmålingen ble ikke viet særlig oppmerksomhet i prosedyrene for Høyesterett. Partene var enige om at en straff på 30 dagers betinget fengsel med to års prøvetid ville være riktig i tilfelle domfellelse for grovt bedrageri. Det er da tatt hensyn til at saken ble liggende ubehandlet hos politiet så lenge at det utgjorde et brudd på Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6 om retten til å få sin sak avgjort innen rimelig tid, og at det er gått lang tid siden forholdet ble avdekket. Jeg er enig i dette og finner etter omstendighetene ikke grunn til å gå nærmere inn på de enkelte elementene i straffutmålingen. Jeg viser for øvrig til HR-2021-2556-A når det gjelder straffenivået ved misbruk av offentlige støtteordninger.
- (59) Straffen settes etter dette til betinget fengsel i 30 dager med en prøvetid på to år.
- (60) Jeg stemmer for denne

D O M :

A, født 00.00.1977, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 271, jf. § 270 første ledd nr. 2, til fengsel i 30 – tretti – dager. Fullbyrdelsen av straffen utstår med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven 2005 § 34.

- (61) Dommer **Thy Ness:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (62) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.
- (63) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (64) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (65) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A, født 00.00.1977, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 271, jf. § 270 første ledd nr. 2, til fengsel i 30 – tretti – dager. Fullbyrdelsen av straffen utstår med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven 2005 § 34.